

STRESZCZENIE PRACY DOKTORSKIEJ

mgr Stanisława MAMCARZA

pt.: „Funkcjonowanie w sytuacji pracy wielozadaniowej o charakterze poznawczym i emocjonalnym”

Rozprawa doktorska podejmuje problematykę psychologicznego funkcjonowania osób wykonujących pracę wielozadaniową o charakterze poznawczym i emocjonalnym.

Celem rozprawy doktorskiej jest przedstawienie problematyki pracy wielozadaniowej w kontekście pracy emocjonalnej i poznawczej, oraz ukazanie poprzez badania empiryczne, wpływu pracy o charakterze wielozadaniowym na poziom obciążenia umysłowego u osób wykonujących pracę w formie wielozadaniowej.

Praca ma charakter teoretyczno-empiryczny. Rozdziały od I do IV poświęcone zostały przybliżeniu i wyjaśnieniu dotychczasowej wiedzy teoretycznej dotyczącej podejmowanych w pracy zagadnień. W późniejszej części rozprawy przeprowadzono analizę statystyczną cech i charakterystyk wielozadaniowych sytuacji pracy oraz zadań poznawczych i emocjonalnych. W celu pozyskania danych niezbędnych do odpowiedzi na przedstawione w pracy pytania i hipotezy badawcze, przeprowadzono dwa badania o charakterze laboratoryjnym. W obu badaniach wykorzystywano autorski program badawczy „Aplikacja Badania Wielozadaniowej Sytuacji Pracy”, którego zastosowanie i aplikacja badawcza zostanie opisana w dalszych rozdziałach rozprawy. Pracę podsumowuje raport z uzyskanych wyników oraz dyskusja generalna. Poniżej przedstawiono szczegółową strukturę rozprawy.

W Rozdziale I przedstawiono kompleksową analizę teoretyczną zagadnienia pracy. W tej części pracy zaprezentowano historyczne znaczenie i rozwój pojęcia pracy, jak również analizując dostępną w literaturze wiedzę, dokonano syntezy cech wspólnych dla dotychczas przedstawionych koncepcji, prezentując ją na końcu pierwszej części rozdziału. Kolejna część rozdziału dotyczy psychologicznych aspektów pracy oraz rozwoju koncepcji pracy z punktu widzenia psychologii pracy. Ostatnia część rozdziału pierwszego dotyczy cech i charakterystyk psychologicznych zjawiska pracy oraz problemów pracowniczych z punktu widzenia psychologii pracy, psychologii inżynierskiej oraz psychologii środowiskowej. Zostały tu również przedstawione dodatkowe zagadnienia, dotyczące sposobu wykonywania pracy umysłowej oraz dokonano wprowadzenia do kwestii obciążenia pracą i psycho-fizjologicznych konsekwencji obciążenia pracą.

Rozdział II został poświęcony zagadnieniu obciążenia pracą umysłową. W pierwszej części tego rozdziału przedstawiono dotychczasowe koncepcje obciążenia psychicznego, opisano mechanizmy powstawania tego problemu, jak również wskazano na konsekwencje dla zdrowia psychicznego i fizycznego. Druga część rozdziału dotyczy pracy pod presją czasu – cechy charakterystycznej pracy wielozadaniowej. Ma ona dwojakie znaczenie dla pracy. Po pierwsze wskazuje na potrzeby radzenia sobie z presją czasu w miejscu pracy, wynikiem czego jest próba podejmowania pracy w formacie wielozadaniowym oraz po drugie, przedstawia dotychczas zebraną wiedzę dotyczącą zagrożenia, wynikającego ze złego zarządzania czasem w sytuacji pracy. Ostatnia część drugiego rozdziału poświęcona jest dokładniejszej analizie i syntezie wiedzy w zakresie skutków obciążenia pracą psychiczną. Ta część ma na celu podsumowanie wiedzy opisanej w rozdziale, jak również skupia się na bardziej szczegółowych zagadnieniach dotyczących tematu niniejszej pracy.

Rozdział III stanowi jedną z centralnych części niniejszej pracy. W tym rozdziale podjęto próbę przedstawienia zagadnienia emocji w perspektywie sytuacji pracy. Pierwsza część przedstawia podłoże teoretyczne dla fenomenu emocji, zbiera i syntetyzuje definicje, jak również przedstawia wymagania i problemy projektowania badań psychologicznych w tym zakresie. Na końcu podrozdziału dokonano prezentacji koncepcji emocji jako narzędzia pracy przez przedstawienie teorii oraz wyników badań z tego zakresu. Kolejna część rozdziału dotyczy zagadnienia relacji pomiędzy „mózgiem emocjonalnym” a „mózgiem poznawczym”, przedstawiono koncepcje wyjaśniające mechanizmy powstawania emocji, jak również teorie prezentujące wyjaśnienia dotyczące interakcji zachodzącej pomiędzy poznaniem a afektem. Ostatnia część rozdziału poświęcona jest zagadnieniu „pracy emocjonalnej” (emotional labour). W tej części dokonano syntezy wiedzy na podstawie literatury przedmiotu, jak również podjęto próbę podania syntetycznej definicji tego pojęcia.

Rozdział IV dotyczy kolejnego kluczowego, z punktu widzenia niniejszej pracy, zagadnienia, którym jest wielozadaniowość (multitasking). W pierwszej części rozdziału opisano koncepcje i cechy ludzkiej uwagi, jako kluczowego elementu wymaganego w pracy o charakterze wielozadaniowym. W kolejnej części dokonano opisu i analizy literatury w zakresie teorii zarządzania zasobami pojemności uwagi. W trzeciej części niniejszego rozdziału przedstawiono wybrane koncepcje i teorie dotyczące zagadnienia wielozadaniowości (multitasking). Następnie dokonano rozwinięcia zagadnienia wielozadaniowości o kontekst pracy i jej znaczenie dla poziomu wykonywania zadań (job performance). Tę część podsumowuje próba stworzenia syntetycznej definicji zagadnienia wielozadaniowości i przedstawienia wymagań, jakie musi spełniać sytuacja pracy, aby mogła być ona klasyfikowana

jako sytuacja wielozadaniowa. Ostatnia część rozdziału prezentuje dotychczasowe badania i procedury wykorzystywane do badania zagadnienia wielozadaniowości (multitasking).

Rozdział V to charakterystyka metody badawczej. Zawiera przedstawienie przedmiotu badań, celu badań, problemów i hipotez badawczych, opis zastosowanej procedury eksperymentalnej i strategii przeprowadzonych badań oraz planowane analizy statystyczne. Podstawowym problemem pracy jest psychologiczna analiza mechaniki i cech interakcji zachodzącej pomiędzy zadaniami o charakterze poznawczym i emocjonalnym w sytuacji pracy wielozadaniowej.

W celu odpowiedzi na postawione w pracy pytania badawcze, przeprowadzone zostały dwa badania o charakterze laboratoryjnym. Pierwsze badanie dotyczyło określenia czynników mających wpływ na funkcjonowanie pracowników w pracy poznawczej i emocjonalnej. Drugie badanie skupiało się na interakcji pracy poznawczej i emocjonalnej w sytuacji wielozadaniowej. Badanymi objęto grupę osiemdziesięciu jeden (N=81) studentów Wydziału Nauk Społecznych. Z tej grupy trzydzieści jeden osób (N=31) wzięło udział w pierwszym badaniu, podczas gdy pięćdziesiąt osób (N=50) zaangażowanych było do badania drugiego.

W celu pozyskania danych dotyczących badanego zagadnienia, zaprojektowano i wykorzystano autorską procedurę badawczą. Uwzględnia ona stworzony na potrzeby tej pracy program komputerowy, służący badaniu wielozadaniowej sytuacji pracy, uwzględniającej zadania o charakterze poznawczym i emocjonalnym. Program ten został nazwany „Aplikacja Badania Wielozadaniowej Sytuacji Pracy /ABWSP/”. Procedura była uzupełniona wywiadem, mającym na celu zebranie informacji na temat poziomu trudności i rodzaju obciążenia psychicznego po przeprowadzonym badaniu.

Rozdział VI poświęcony jest pierwszemu badaniu laboratoryjnemu, służącemu określeniu czynników mających wpływ na funkcjonowanie pracowników w pracy poznawczej i emocjonalnej. W pierwszej części rozdziału przedstawione zostały pytania badawcze, a następnie dokonano szczegółowego opisu procedury badawczej i grupy osób badanych. W dalszej części rozdziału zaprezentowano pozyskane wyniki wraz z ich interpretacją statystyczną. Rozdział konkluduje dyskusją wyników z pierwszego badania.

Rozdział VII poświęcony został drugiemu badaniu laboratoryjnemu, dotyczącemu interakcji pomiędzy pracą poznawczą i pracą emocjonalną zachodzącą w sytuacji wielozadaniowej. Rozdział rozpoczyna przedstawienie pytań i hipotez badawczych. W kolejnej części znajduje się szczegółowy opis wykorzystanej w badaniu procedury eksperymentalnej. Następny podrozdział poświęcony jest opisowi grupy badawczej. Kolejna część rozdziału VII zajmuje się szczegółowym przedstawieniem pozyskanych wyników badania drugiego z

uwzględnieniem interpretacji statystycznej. Ostatnia część rozdziału poświęcona jest dyskusji wyników pozyskanych w drugim badaniu.

Rozdział VIII zawiera psychologiczną analizę i interpretację uzyskanych wyników badań. Przedstawione wyniki zebrane zostały z obydwu badań, co pozwoliło na syntezę wiedzy, jak również odpowiedź na postawione w pracy pytania badacze oraz weryfikację przedstawionych w pracy hipotez ogólnych i szczegółowych. Na końcu tego rozdziału przedstawione zostały wyzwania i trudności związane z przeprowadzonymi badaniami, wraz z propozycją poprawienia procedury, implikacjami i znaczeniem badań dla obecnej wiedzy w zakresie podejmowanym w niniejszej pracy, jak również propozycje dla dalszych analiz. Pracę podsumowuje zakończenie oraz wykaz wykorzystanej bibliografii. W dołączonym aneksie zamieszczono materiały uzupełniające i szczegółowe informacje dotyczące przebiegu procedury badawczej.